

ALEKSANDRA NOWAKOWSKA AGNIESZKA RZEŃCA

Uniwersytet Łódzki

KSZTAŁCENIE KADR NA POTRZEBY WSPÓŁCZESNYCH MIAST

Abstract: Educating Personnel for the Purposes of Modern Cities. Complexity and diversity of cities and their functional areas, facing socio-economic changes and ecological problems, become a great challenge for planning and management of their development.

Developing awareness and responsibility of urban society and professionalization of personnel managing present cities, in particular in the context of resource-efficient management, development of high quality life, innovative and low-emission economy and social participation, is crucial. The aim of the article is the identification of needs and expectations in the scope of education for the sake of urban sustainable development.

The article focuses on current problems of the development of education process at universities, particularly in the context of multi-agent co-operation and practical education profile. It discusses the needs and indicates recommendations in the scope of education for the sake of sustainable development of cities. It presents the ways of the development and frames of practical functioning of the education programme *Economics of a Sustainable City* – a new and innovative didactic offer that responds to the needs of labour market.

Keywords: Education programme, practical profile, qualifications, urban sustainable development.

Wprowadzenie

Miasta są centrami rozwoju społeczno-gospodarczego – miejscami koncentracji potencjału gospodarczego i innowacji oraz ośrodkami usług świadczonych na rzecz społeczności lokalnej. Są przede wszystkim „tworem”

społecznym, efektem aktywności i kreatywności ich obywateli, relacji międzyludzkich oraz pochodną wspólną tradycji i kultury. Zarówno w okresie rozkwitu, jak i kryzysu w istotny sposób determinują rozwój regionu czy kraju.

Miasta i ich kondycja są dziś w centrum uwagi i zainteresowań różnorodnych instytucji i organizacji. Zarówno w obszarze badań naukowych, jak i praktycznych działań oraz politycznych inicjatyw, miasto jest definiowane i opisywane przez pryzmat koncepcji zrównoważonego rozwoju. *Karta Lipska* [2007] wyznaczającą ścieżkę zrównoważonego rozwoju miast jako główne priorytety wskazuje dobrobyt gospodarczy, równowagę społeczną i zdrowe środowisko. Istotą zrównoważonego rozwoju miast jest zatem integracja i synchronizacja działań wokół kluczowych obszarów, takich jak: jakość życia, gospodarka innowacyjna „oparta na wiedzy” i niskoemisyjna, zasobooszczędne gospodarowanie oraz adaptacja do zmian klimatu. Zrównoważony, inteligentny i partycypacyjny rozwój ma być kluczem do sukcesu w ich rozwoju. Wyzwania te wymagają innowacyjnych rozwiązań w wymiarze gospodarczym, społecznym, przyrodniczym i instytucjonalnym. Dlatego na znaczeniu zyskuje nowoczesne i kompleksowe podejście do planowania i zarządzania rozwojem miast, szczególnie w kontekście powiązań i relacji między sferą przyrodniczą, społeczną i gospodarczą.

Ponadto w krótkiej perspektywie czasu należy oczekiwać intensyfikacji działań w zakresie zrównoważonego rozwoju miast zarówno na szczeblu unijnym, jak i krajowym. Nowy, 7 *Program działań...* [2013] jako jeden z priorytetowych celów wskazuje wspieranie zrównoważonego charakteru miast Unii. Program postuluje, aby do 2020 r. większość miast w Unii wdrożyła polityki na rzecz zrównoważonego planowania i projektowania obszarów miejskich, szczególnie w obszarze miejskiego transportu zbiorowego i mobilności, efektywności energetycznej oraz ochrony różnorodności biologicznej w miastach. Zatem rośnie potrzeba zapewnienia zintegrowanego i zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich w całej Europie.

Wsparciem dla dynamicznych procesów zachodzących w miastach powinna być kadra menedżerska dysponująca interdyscyplinarną wiedzą, praktycznymi umiejętnościami oraz nowoczesnymi kompetencjami społecznymi. Kluczowym wyzwaniem jest zatem profesjonalizacja kadr zarządzających miastami z perspektywy wyzwań zrównoważonego rozwoju. W konsekwencji rodzi się pytanie, w jaki sposób szkoły wyższe mogą przyczynić się do budowania zasobów ludzkich oraz zdolności adaptacyjnych miast do zachodzących zmian m.in. takich, jak: starzenie się społeczeństwa, problemy ekologiczne, wysokie koszty funkcjonowania miast? Jakie działania powinny

podejmować, aby aktywnie włączyć się w proces kształcenia kadr na potrzeby zrównoważonego rozwoju? W jaki sposób i za pomocą jakich metod kształtować postawy obywatelskie oraz społeczną odpowiedzialność w działaniu na rzecz rozwoju miast?

Celem opracowania jest identyfikacja potrzeb i oczekiwań w zakresie kształcenia na rzecz zrównoważonego rozwoju miast. Istotne jest zatem poszukiwanie odpowiedzi, jak skutecznie kształcić, aby budować kwalifikacje służb miejskich i aktywnych obywateli działających na rzecz miasta. Opracowanie jest również miejscem prezentacji autorskiego, innowacyjnego programu kształcenia *Ekonomia miasta zrównoważonego*, utworzonego na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego w ramach projektu *EkoMiasto. Kształcenia na rzecz zrównoważonego, inteligentnego i partycypacyjnego rozwoju miast*¹.

1. Edukacja na rozdrożu? – dylematy kształcenia na uczelni wyższej

Edukacja wskazywana jest jako warunek konieczny modernizowania społeczeństwa i kształtowania struktur społecznych, a także zaspokajania potrzeb rynku pracy [Radziejewicz-Winnicki 2004, s. 24]. Szczególna rola spoczywa na uczelniach wyższych, których zadaniem jest przygotowanie studentów do pracy zawodowej oraz aktywnego uczestnictwa w działaniach na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych [*Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym*, art.13]. Od dłuższego czasu w środowisku akademickim trwa dyskusja na temat modelu kształcenia oraz priorytetów edukacyjnych w dynamicznie zmieniającym się otoczeniu (tab. 1). W konsekwencji dyskusja ta dotyczy również sposobów organizacji i działania szkół wyższych oraz wytyczenie kluczowych obszarów ich aktywności.

W literaturze wyraźnie wskazuje się instytucje edukacyjne, jako te, które posiadają naturalną zdolność do generowania nowych idei i koncepcji oraz koncentracji różnych podmiotów tworząc warunki do nawiązywania i wzmacniania współpracy między nimi [Marszałek 2010, s. 132]. Istotą tworzenia, dystrybucji i wykorzystania wiedzy w gospodarce i społeczeństwie jest bowiem integracja systemów: gospodarczego, instytucjonalnego (rządowe,

¹ Projekt *EkoMiasto. Kształcenia na rzecz zrównoważonego, inteligentnego i partycypacyjnego rozwoju miast* finansowany z Funduszu Norweskiego oraz środków krajowych, kierownik projektu dr hab. A. Nowakowska, prof. UŁ.

samorządowe), organizacyjnego (branżowe), edukacyjnego i innowacyjnego (uczelnie, instytuty badawcze) oraz społecznego [Szukalski 2011, s. 55]. Zatem kluczowym wyzwaniem dla uczelni jest projektowanie procesu edukacyjnego zgodnie z duchem *universitates* wychodząc naprzeciw oczekiwaniom społecznym i gospodarczym oraz ograniczanie napięć „...między potrzebą (by nie rzec: koniecznością) podtrzymywania tradycji i naciskami na zmiany” [Czerepaniak-Walczak 2013, s. 10].

Tabela 1

Modele edukacji

Edukacja selektywna (nawiązująca do tradycji oświeceniowych i pozytywistycznych)	Edukacja holistyczna (nawiązująca do tradycji renesansowej)
<ul style="list-style-type: none"> • Zdolność do bycia zatrudnionym • Zdolność do wygrywania konkurencyjności na rynku pracy, ale także w życiu osobistym • Dostarczanie uczestnikom procesu uczenia się „pakietów wiedzy/kompetencji” dostępnych od zaraz • Mało refleksyjne podejście do wiedzy – „wiedza to coś, co jest potrzebne na rynku pracy” 	<ul style="list-style-type: none"> • Zdolność do bycia szczęśliwym • Zdolność do wygrania z poszanowaniem innych • Kształtowanie członków wspólnoty (elastyczne dostosowanie się do wymogów otoczenie) • Refleksyjne podejście do władzy – „wiedza to co coś, co jest potrzebne do szczęśliwego życia”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: [Falzagić 2011, s. 183].

W tym kontekście zdecydowanie rośnie znaczenie współpracy szkół wyższych z podmiotami z otoczenia społeczno-gospodarczego, które artykułują potrzeby i oczekiwania wobec kwalifikacji absolwentów szkół wyższych. Najbardziej efektywne jest bowiem tworzenie i przekazywanie wiedzy między aktorami będącymi w bliskiej odległości względem siebie [Marszałek 2010, s. 54] dzięki korzyściom skali, pozytywnym efektom zewnętrznym, redukcji kosztów transakcyjnych, w tym kosztów poszukiwania wiedzy. Działanie „w sieci” wymusza również aktualizację wiedzy, jej rozszerzanie i pogłębianie oraz mobilizuje do jej poszukiwania, szczególnie w kontekście budowania oferty edukacyjnej uczelni. Jest to szczególnie istotne gdyż, mimo modernizacji programów kształcenia, zniesienia standardów dla uelastycznienia programów kształcenia, rozbudowania oferty edukacyjnej wielu uczelni, pogłębiają się dysproporcje między oczekiwaniami pracodawców a kwalifikacjami absolwentów szkół wyższych. W 2012 r. 85% pracodawców zgłaszało trudności

w pozyskaniu odpowiednich pracowników, w poprzednich latach ponad 70% pracodawców wskazało, że kandydaci nie spełniali stawianych im wymagań (76% w 2010 r. i 75% w 2011) [Górniak 2012, s. 3; Górniak 2013, s. 51].

Szczególnie pożądana jest zatem intensyfikacja współpracy między różnymi podmiotami otoczenia społeczno-gospodarczego, tj. przedsiębiorstwami, instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi, a ośrodkami akademickimi na etapie diagnozowania potrzeb edukacyjnych, jak również projektowania programu kształcenia, a następnie jego realizacji. Kluczową rolą współpracy jest umożliwienie adaptacji systemów edukacji do otoczenia społeczno-gospodarczego i redukcja ryzyka niedopasowania i informacji z rynku pracy (1), absorpcja i dyfuzja różnego rodzaju wiedzy (2) oraz interaktywne uczenie się przez wymianę doświadczeń (3).

Kształcenie o profilu praktycznym będące swoistą innowacją w polityce edukacyjnej uczelni wyższych, jest naturalną odpowiedzią na współczesne potrzeby. Napotyka ono jednak na wiele trudności natury prawnej, instytucjonalnej i organizacyjnej. Ograniczeniem jest brak relacji formalnych tj. umów określających ramy i zasady współdziałania z podmiotami zewnętrznymi m.in. instytucjami publicznymi, podmiotami gospodarczymi, organizacjami pozarządowymi, które są kluczowe dla sprawnej realizacji procesu kształcenia. Wiąże się ono również z brakiem ścisłych instrukcji prawno-formalnych (ogólne przepisy prawne, brak wytycznych uczelni) oraz nieprecyzyjnymi i niespójnymi przepisami prawa. Kluczową barierą są także wysokie koszty finansowania kierunków praktycznych. Równie istotne są bariery mentalne, świadomościowe po stronie uczelni, gdzie profil praktyczny często, a zarazem błędnie, utożsamiany jest z kształceniem zawodowym.

2. Kadry dla zrównoważonego rozwoju miast – potrzeby i oczekiwania

W warunkach niżu demograficznego, migracji edukacyjnych oraz „przeedukowania”² społeczeństwa, ale i zgłaszanego zapotrzebowania na nowe kwalifikacje odpowiadające aktualnym potrzebom, rośnie znaczenie autor-

² O przeedukowaniu, (ang. *overeducation*) społeczeństwa można mówić wówczas, gdy dochodzi do nadpodaży osób z wyższym wykształceniem w stosunku do zapotrzebowania rynku. Przeedukowanie jest przejawem tzw. kapitału ryzyka (ang. *risk human capital*), gdy zdobyte kwalifikacje nie są wykorzystywane w życiu zawodowym. Szerzej: [Kivinen, Ahola 1999; Bilans... 2011].

skich, innowacyjnych programów kształcenia w zupełnie nowych obszarach. Nie tylko przedsiębiorcy artykułują potrzeby odnośnie do kwalifikacji absolwentów uczelni wyższych. Coraz częściej również instytucje publiczne zgłaszają konkretne oczekiwania licząc na dostosowanie kwalifikacji absolwenta studiów wyższych do współczesnych wyzwań.

W obliczu intensyfikacji i złożoności problemów stojących przed miastami kluczowy jest rozwój form i sposobów kształtowania wiedzy i umiejętności w zakresie zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju miast. Miasta od zawsze były przedmiotem zainteresowań naukowych socjologów, ekonomistów, geografów, urbanistów, przyrodników, prawników, nie doczekały się dotychczas kierunku studiów dedykowanemu kształceniu w zakresie studiów miejskich. Treści kształcenia poświęcone miastom, co prawda są obecne na różnych kierunkach studiów: geografii, gospodarce przestrzennej, administracji i in.. niemniej jednak są one rozproszone pomiędzy nimi lub też realizowane w ramach wąskich specjalności (np. rewitalizacja miast, zarządzanie miastem i regionem). Istnieje luka w zakresie kierunków studiów zogniskowanych wokół problematyki miejskiej i wielowymiarowych aspektów rozwoju miast.

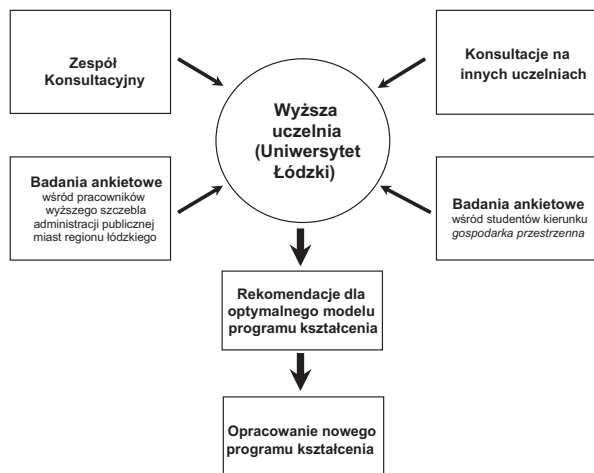
Podstawą tworzenia nowej oferty edukacyjnej jest rozpoznanie rzeczywistych potrzeb kształcenia i dokonanie diagnozy uwzględniającej różne perspektywy widzenia procesu dydaktycznego. W tym celu podjęto następujące działania³:

- powołanie Zespołu Konsultacyjnego, składającego się ekspertów zewnętrznych reprezentujących różne podmioty zaangażowane w zarządzanie miastem oraz podmioty współtworzące procesy rozwoju miast;
- przeprowadzenie badań ankietowych wśród pracowników wyższego szczebla administracji publicznej miast regionu łódzkiego;
- zorganizowanie konsultacji na innych uczelniach, m.in. wyższych uczelniach o różnym profilu kształcenia w Oslo i Bergen;
- przeprowadzenie badań ankietowych wśród studentów kierunku *gospodarka przestrzenna* I i II stopnia kształcenia (ryc. 1).

Rezultatem tak zaprojektowanego diagnozowania potrzeb i oczekiwań było opracowanie „Listy rekomendacji dla optymalnego modelu programu kształcenia integrującego wiedzę i umiejętności w zakresie zrównoważonego rozwoju miast oraz docelowego profilu absolwenta, nowego kierunku studiów

³ Działania podjęto w ramach projektu *EkoMiasto. Kształcenie na rzecz zrównoważonego, inteligentnego i partycypacyjnego rozwoju miast*, kierownik projektu dr hab. A. Nowakowska, prof. UŁ.

w zakresie planowania i rozwoju zrównoważonego miasta, przyszłego pracownika służb miejskich”. Lista rekomendacji dała możliwość przygotowania kierunku studiów „skrojonego na miarę”. Stanowiła punkt wyjścia, a jednocześnie ramy dla przygotowania autorskiego programu kształcenia w zakresie studiów miejskich (ryc. 1).

Ryc. 1. Formy diagnozowania potrzeb kształcenia w zakresie zrównoważonego rozwoju miast

Źródło: Opracowanie własne.

Pierwszym etapem podjętych prac było powołanie Zespołu Konsultacyjnego składającego się z ekspertów zewnętrznych reprezentujących różne dziedziny wiedzy i mających doświadczenie w różnych obszarach zarządzania miastem, tj. w obszarze przyrodniczym, społecznym, ekonomicznym oraz wywodzącym się z różnych struktur instytucjonalnych (administracji samorządowej szczebla regionalnego i lokalnego oraz organizacji pozarządowej). W pracach Zespołu Konsultacyjnego brali również udział zaproszeni przedstawiciele sektora publicznego i prywatnego, aktywnie włączający się w proces zarządzania miastem, a reprezentujący środowiska społeczne, biznesowe, naukowe i administrację publiczną. W ramach Zespołu zainicjowano szeroką współpracę praktyków ze środowiskiem naukowym, niezbędną do identyfikacji potrzeb w zakresie kształcenia kadr. W szczególności celem Zespołu było:

- sformułowanie rekomendacji dotyczących: pożądaných, innowacyjnych treści kształcenia, na których powinien koncentrować się nowy kierunek studiów (1), niezbędnych kwalifikacji w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych (2) oraz organizacji praktyki zawodowej (3);

- wskazanie potencjalnych obszarów i form współpracy w zakresie realizacji procesu dydaktycznego;
- określenie potrzeb przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego, co do kluczowych obszarów mogących być przedmiotem badań naukowych, opracowań aplikacyjnych, planów i strategii sektorowych, projektów studenckich, warsztatów terenowych.

Kluczowe do określenia potrzeb rynku pracy były badania ankietowe, których adresatem było 44 pracowników wyższego szczebla administracji publicznej z miast regionu łódzkiego oraz członkowie Zespołu Konsultacyjnego reprezentujący miasto Łódź (instytucje publiczne, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe). Celem badania była identyfikacja oczekiwań pracodawców w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych potencjalnych pracowników instytucji i służb miejskich. W badaniu podjęto również kwestie doskonalenia praktyk zawodowych (postulaty na rzecz usprawnienia i podniesienia efektywności praktyk zawodowych). Analiza wyników badań z miast regionu łódzkiego (zwrot na poziomie 63%) oraz ankiet wypełnionych przez członków Zespołu Konsultacyjnego, pozwoliła na wskazanie kluczowych pożądanych kwalifikacji oraz sformułowanie rekomendacji dotyczących optymalnego modelu programu kształcenia integrującego wiedzę i kompetencje w zakresie zrównoważonego rozwoju miast oraz docelowego profilu absolwenta, przyszłego pracownika służb miejskich.

W świetle badań ankietowych ważna jest przede wszystkim wiedza z zakresu planowania przestrzennego m.in. procedur planistycznych, planów miejscowych, narzędzi zarządzania przestrzenią, procesów suburbanizacji (71% odpowiedzi), przyrodniczych uwarunkowań rozwoju miast, tj. roli terenów zielonych, warunków hydrologicznych, klimatycznych (58% odpowiedzi) oraz zarządzania projektami m.in. przygotowania projektu, sposobów realizacji, monitorowania i ewaluacji (55 % odpowiedzi). Równie istotne, ok. 53% odpowiedzi, są zagadnienia z obszaru zarządzania strategicznego (tworzenia planów strategicznych, narzędzi zarządzania miastem i in.), polityki miejskiej (polityki mieszkaniowej, społecznej, inwestycyjnej, ekologicznej, rewitalizacji) oraz architektury i urbanistyki (projektowanie urbanistyczne, rysunek planistyczny, style architektoniczne). Marketing miasta (strategia promocji, wizerunek miasta, identyfikacja produktów miejskich), finansowanie rozwoju miast (dochody, wydatki, zewnętrzne i wewnętrzne źródła finansowania inwestycji) oraz kształtowanie jakości życia w mieście (usługi społeczne, sport i rekreacja, edukacja, rozwój inkluzyjny) wskazywane były przez 50% respondentów. Spośród 24 możliwych obszarów wiedzy respondenci wska-

zywali również treści dotyczące gospodarki niskoemisyjnej (efektywności energetycznej, dywersyfikacji źródeł energii, zmian klimatycznych), nowych trendów rozwoju miasta (miast kreatywnych, uczących się, inteligentnych specjalizacji) oraz prawa administracyjnego i zamówień publicznych (podstaw KPA, procedur przetargowych) – ok. 42% odpowiedzi.

Paleta wybieranych przez respondentów odpowiedzi wskazuje, że kluczowa jest wiedza interdyscyplinarna dotycząca treści ekonomicznych, społecznych i środowiskowych. Absolwent powinien zatem dysponować kompleksową wiedzą, która da mu możliwość łączenia różnych perspektyw w celu uzyskiwania efektów synergicznych podczas realizacji projektów rozwojowych z różnych dziedzin i obszarów funkcjonowania miasta.

Charakterystyczne jest, iż respondenci za najważniejsze wskazali umiejętności uniwersalne, tj. wykorzystanie różnorodnych źródeł informacji (61%) oraz zastosowanie wiedzy teoretycznej w praktycznym działaniu (50%), mające znaczenie w każdym miejscu pracy. Wynik ten potwierdza i podkreśla rolę aplikacyjnego charakteru posiadanej wiedzy i umiejętności. Tym samym coraz wyraźniej znaczenia nabiera kształcenie praktyczne (studia o profil praktyczny), gdzie uzasadnione jest łączenie kompetencji praktyków i nauczycieli akademickich w procesie nauczania w ramach organizacji wspólnie prowadzonych przedmiotów, projektów czy prac aplikacyjnych. Ważną umiejętnością, którą powinien dysponować absolwent jest otwartość na innowacje oraz zdolność ich adaptacji w środowisku miejskim (55% wskazań). Program kształcenia powinien zatem zawierać nowoczesne treści i metody związane z funkcjonowaniem współczesnych miast, aby absolwent był pewien, że dysponuje kwalifikacjami dającymi mu przewagę na rynku pracy lub przynajmniej rozumie innowacyjne działania podejmowane przez instytucje i inne podmioty działające na rzecz miasta. Do grupy ważnych umiejętności należy również prawidłowa identyfikacja i interpretacja procesów ekonomicznych zachodzących w mieście, zdolność tworzenia planów strategicznych oraz wskazywanie zależności między procesami społecznymi, przyrodniczymi i gospodarczymi i ich konsekwencje. W efekcie absolwent nie tylko powinien wskazywać współzależności między różnymi sferami funkcjonowania miasta, ale również je właściwie interpretować. Powinien potrafić formułować własne opinie na podstawie krytycznej analizy zidentyfikowanych uwarunkowań, czy pozyskanych danych oraz obiektywnie ocenić skuteczność proponowanych rozwiązań.

Wskazywane przez respondentów kompetencje społeczne dotyczą szerokich zdolności interpersonalnych, otwartości na nowe wyzwania oraz elastycz-

ność w działaniu, szczególnie w kontekście dynamicznych zmian (uwarunkowań) o charakterze lokalnym, jak i globalnym, którym podlegają współczesne miasta. Przyszły pracownik służb miejskich powinien przede wszystkim:

- rozumieć potrzebę kształtowania zrównoważonego rozwoju i cechować się wysokim poziomem świadomości ekologicznej i obywatelskiej, aby być świadomym uczestnikiem i inicjatorem procesów zachodzących w mieście;
- posiadać zdolność do pracy w grupie, ale również potrafić samodzielnie rozwiązywać problemy;
- cechować się elastycznością w działaniu i dostosowywać się do wyzwań i potrzeb otoczenia;
- posiadać interdyscyplinarne zdolności komunikowania się.

Integralnym elementem procesu kształcenia są praktyki zawodowe, systematyzujące lub/i uzupełniające oraz rozszerzające kwalifikacje. Pozwalają one przede wszystkim zdobyć „doświadczenie w pracy“ podczas studiów. Zdaniem respondentów praktyki powinny trwać dłużej niż 3 miesiące (71% odpowiedzi) i powinny być realizowane w większej liczbie podmiotów (78%), w tym również w podmiotach zagranicznych (68%). Program praktyk zawodowych powinien być wspólnie koordynowany przez uczelnię i podmiot przyjmujący, a ocenę za realizację praktyk powinien wystawiać przedstawiciel uczelni w porozumieniu z podmiotem przyjmującym.

Powyższe wyniki badań znajdują również uzasadnienie w opinii studentów⁴, którzy zgłaszają potrzebę kształcenia interaktywnego w małych grupach, kładącego nacisk na bezpośredni kontakt „z praktyką” oraz wskazywanie zastosowań zdobywanej wiedzy i jej aplikacje przez konkretne projekty. Tym samym potwierdziło się znaczenie kształcenia praktycznego oraz niezbędnej współpracy z różnymi grupami interesariuszy w realizacji procesu dydaktycznego.

Szczególnie cennym źródłem informacji były doświadczenia i dobre praktyki uczelni wyższych oraz instytucji publicznych z Oslo i Bergen. Wyjazdy studialne pozwoliły na wymianę doświadczeń na temat: (1) praktycznych aspektów przygotowania i wdrażania nowego programu kształcenia, (2) doskonalenia procesu dydaktycznego, w tym wykorzystywanych metod i technik dydaktycznych, (3) współpracy otoczenia społeczno-gospodarczego

⁴ Badaniem monitorowania jakości kształcenia oraz identyfikacji potrzeb i oczekiwań studentów zostali objęci studenci studiów stacjonarnych I i II stopnia kierunku *Gospodarka Przestrzenna* prowadzonych na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym. Badania realizowane były w cyklu dwuletnim (2014 r. i 2015 r.)

ze środowiskiem naukowym w ramach procesu dydaktycznego (organizacja staży, praktyk zawodowych, warsztatów terenowych, prac zamawianych *etc.*).

3. *Ekonomia miasta zrównoważonego* – propozycja nowej oferty edukacyjnej

We współczesnych samorządach miejskich w Polsce dominują dwa przeciwstawne typy specjalizacji kapitału ludzkiego. Pierwszy z nich to osoby o holistycznych kompetencjach pozwalających na systemowe i długofalowe spojrzenie na procesy rozwojowe w mieście (specjaliści w zakresie zarządzania strategicznego, marketingu i promocji, politolodzy, socjologowie, prawnicy itp.). Drugi typ dotyczy natomiast wąskich specjalizacji, niezwykle potrzebnych, jednak ograniczających się do sektorowego spojrzenia na miasto (inżynieria dróg, architektki i urbaniści, specjaliści od finansów publicznych, itp.). Na obecnym etapie rozwoju polskich miast narasta tymczasem potrzeba kształcenia w zakresie kompetencji pośrednich, co w praktyce oznacza zapotrzebowanie na specjalistów będących „menedżerami zintegrowanych projektów miejskich”. Kierunek *Ekonomia miasta zrównoważonego* ma za zadanie wypełnić tę lukę edukacyjną i pozwala na kształcenie ludzi potrafiących łączyć kompetencje uniwersalne i specjalistyczne [Program kształcenia... 2015]. Kierunek ten odpowiada na zgłaszane przez sektor publiczny zapotrzebowanie na specjalistów w zakresie zrównoważonego rozwoju miast oraz zmieniające się potrzeby w zakresie kształcenia praktycznego. Jest to kierunek o profilu praktycznym, który łączy zagadnienia z zakresu ekonomii, funkcjonowania społeczności miejskich, zagospodarowania przestrzeni, ekologii miasta oraz planowania rozwoju. Integracja treści ekonomicznych, społecznych i środowiskowych miała na celu stworzenie warunków do kumulacji wiedzy z zakresu zrównoważonego rozwoju miasta oraz zdobycia praktycznych umiejętności optymalizacji decyzji ekonomicznych w kontekście uwarunkowań przyrodniczych i społecznych. W efekcie absolwent tego kierunku ma być wysokiej klasy specjalistą w zakresie planowania i zarządzania rozwojem miast, wyposażonym w wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne pozwalające aktywnie kształtować procesy rozwoju miasta w duchu zrównoważonego rozwoju.

Innowacyjność kształcenia na kierunku *Ekonomia miasta zrównoważonego* polega na:

- orientacji treści kształcenia wokół zagadnień miejskich – aktualnych wyzwań społeczno-gospodarczych i środowiskowych współczesnych miast i ich obszarów funkcjonalnych;

- konstrukcji programu kształcenia i planu studiów w oparciu o układ modułów tematycznych integralnie ze sobą powiązanych oraz pracowni specjalistycznych;
- oparciu procesu dydaktycznego na ścisłej współpracy z praktykami zaangażowanymi w „życie” miasta (instytucji, podmiotów z Łodzi i regionu łódzkiego);
- szerokim wykorzystaniu technik *blended learningu* oraz nowoczesnego oprogramowania komputerowego dla zwiększenia skuteczności i efektywności kształcenia;
- zastosowaniu interaktywnych metod dydaktycznych pozwalających nabywać wiedzę i umiejętności praktyczne oraz kompetencje społeczne pożądane na rynku pracy;
- wyeksponowaniu roli i znaczenia kompetencji miękkich w ramach poszczególnych przedmiotów oraz pracowni specjalistycznych;
- nabywaniu przez studenta umiejętności projektowania kariery zawodowej i elastycznego poruszania się na rynku pracy (m.in. zajęcia obowiązkowe: *Budowanie ścieżki kariery zawodowej*) [Nowakowska *et al.* 2016 s. 13-14].

Kierunek *Ekonomia miasta zrównoważonego* umożliwi dostęp do wiedzy i doświadczeń praktyków, tworzy bliskie relacje z praktyką. Mocno zorientowany jest na ścisłą współpracę ze swoim otoczeniem, budowanie trwałych relacji z sektorem prywatnym (biznesem), publicznym (instytucje rządowe i samorządowe) oraz organizacjami pozarządowymi. Udział przedstawicieli tych sektorów w procesie dydaktycznym, powinien przynieść w przyszłości rozwój wzajemnych świadczeń i realizację wspólnych projektów, służących rozwojowi miast. Świat praktyki jest postrzegany nie tylko jako przyszły beneficjent efektów kształcenia w postaci absolwentów, ale także jako partner współtworzący proces dydaktyczny w ramach praktycznego kierunku *Ekonomia miasta zrównoważonego*.

Reasumując, logika kształcenia na kierunku *Ekonomia miasta zrównoważonego* integruje trzy wymiary nauczania:

- po pierwsze, kształcenie będzie miało charakter poznawczo-praktyczny (przez pokazywanie, inscenizowanie lub symulowanie pełnych obrazów przebiegu zdarzeń i realizacji projektów i ich konsekwencji);
- po drugie, kształcenie będzie miało charakter integrujący (integracja wiedzy z różnych obszarów w celu określania efektywnych społecznie, ekonomicznie i środowiskowo strategii działania na rzecz rozwoju miast);

- po trzecie, kształcenie będzie miało charakter specjalizujący (od wiedzy bazowej do pogłębionej praktyką specjalizacji) [*Program kształcenia...* 2015].

Przesunięcie punktów ciężkości w kierunku kształcenia praktycznego, nie zmienia charakteru kształcenia akademickiego, a jedynie go wzbogaca i uatrakcyjnia. W efekcie wiedza i umiejętności studentów nie mają charakteru teoretycznego, a wpisują się w szeroki kontekst rzeczywistych procesów społeczno-gospodarczych.

Zakończenie

W ostatnich dwóch dekadach w środowisku akademickim toczy się intensywne dyskusja na temat funkcji i znaczenia wyższych uczelni we współczesnej gospodarce. Powszechne stało się stwierdzenie, że działanie uniwersytetów jest nieadekwatne do współczesnych wyzwań. Wśród często wymienianych postulatów wskazywane jest m.in.: zwiększanie dostępu do edukacji, wspieranie otwartości systemu edukacji na potrzeby rynku czy doskonalenie jakości kształcenia [*Europa 2020. Strategia...* 2010].

Odpowiedzią na wyzwania, przed jakimi stoją dziś wyższe uczelnie, jest nowy kierunek studiów *Ekonomia miasta zrównoważonego*. Wychodzi naprzeciw tym oczekiwaniom, a jego praktyczny charakter pozwala na efektywniejsze kształcenie kadr oraz rozwój partnerstwa i współdziałania wokół idei zrównoważonego, inteligentnego i partycypacyjnego rozwoju miast. Zdefiniowane w programie kształcenia kwalifikacje są odpowiedzią na istniejący w tym zakresie deficyt na rynku pracy.

Literatura

- Bilans kapitału ludzkiego w Polsce*, 2011, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa.
- Czerepaniak-Walczak M. (red.), 2013, *Fabryka dyplomów czy universitas? O „nadwiślańskiej” wersji przemian w edukacji akademickiej*. Impuls, Kraków.
- Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, 2010 [http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf, dostęp: 05.05.2016].
- Falzagić J., 2011, *Edukacja na rzecz gospodarki opartej na wiedzy w Polsce – diagnoza i kierunki działań*, [w:] *Gospodarka oparta na wiedzy*, B. Poskrobko. WSE, Białystok.

- Górniak J. (red.), 2012, *Kompetencje, jako klucz do rozwoju Polski. Raport podsumowujący drugą edycję badań „Bilans Kapitału Ludzkiego” realizowaną w 2011 roku*. PARP, Warszawa.
- Górniak J. (red.), 2013, *Młodość czy doświadczenie? Kapitał ludzki w Polsce. Raport podsumowujący III edycję badań Bilans Kapitału Ludzkiego z 2012 roku*. PARP, Warszawa.
- 7 Program działań w zakresie środowiska UE (7. EAP) pt. „Dobra jakość życia z uwzględnieniem ograniczeń naszej planety”, 2013, Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady, nr 1386/2013/UE.
- Karta Lipska na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich 2007, [http://www.sarp.org.pl/pliki/karta_lipska_pl.pdf, dostęp: 05.12.2015].
- Kivinen O., Ahola S., 1999, *Higher Education as Human Risk Capital. Reflections and Changing Labour Markets*. Higher Education, 38, s. 191–208.
- Marszałek A., 2010, *Rola uczelni wyższych w regionie*. Warszawa, Difin.
- Nowakowska A., Rzeńca A., Przygodzki Z., 2016, *Kształcenie na rzecz zrównoważonego, inteligentnego i partycypacyjnego rozwoju miast*, [w:] *EkoMiasto#Społeczeństwo. Zrównoważony, inteligentny partycypacyjny rozwój miasta*, A. Nowakowska, Z. Przygodzki, A. Rzeńca (red.). Wyd. UŁ, Łódź.
- Program kształcenia na kierunku Ekonomia miasta zrównoważonego, studia stacjonarne pierwszego stopnia na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym na Uniwersytecie Łódzkim*, 2015, materiał niepubl.
- Radziewicz–Winnicki A., 2004, *Społeczeństwo w trakcie zmiany*. Gdańskie Wyd. Psychologiczne, Gdańsk.
- Szukalski S. M., 2011, *Współczesne trendy rozwoju a wiedza i gospodarka oparta na wiedzy*, [w:] *Gospodarka oparta na wiedzy, op. cit.*
- Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym*, Dz.U. 2005 Nr 164 poz. 1365 z późn. zm.